

Vabariigi Valitsuse määruse
„Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning täpsustatakse kaitseala piiri.

Kaitseala asub Harju maakonnas Tallinna linnas Nõmme ja Mustamäe linnaosas.

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 30. aprilli 2004. a määrusega nr 176 „Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse alla võtmine ja Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Kaitsealal asuvad kaitstavad looduse üksikobjektid, Öpiringi kivid ja Glehni pargi allikad, sh Rõõmuallikas, võeti kaitse alla Tallinna Linnavalitsuse 22. mai 1992. a määrusega nr 102 „Geoloogiliste mälestiste kaitse alla võtmine”.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda ning täpsustatakse ala välis- ja võõndi piiri. Muudatused on vajalikud, et tagada paremini erinevate loodusväärtuste terviklik kaitse ja viia kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega. Kaitseala hõlmab Natura 2000 võrgustikku kuuluvat Rahumäe loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Kristi Pai (tel 5695 8657, e-post kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õiguseksptiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada metsakooslusi, maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike, Mustamäe nõlva, Nõmme liivikuid ning kaitstavaid looduse üksikobjekte: Glehni pargi allikaid, sealhulgas Rõõmuallikat, ja

Õpiringi kive. Liikidest kaitstakse kaitsealal nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) II lisas nimetatud nõmmnelki (*Dianthus arenarius* subsp. *arenarius*) ja tema elupaika ning kaitsealust linnuliiki kanakulli (*Accipiter gentilis*) ja tema elupaika.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse all olemise eeldus on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus ning loodusdirektiivi rakendamine.

Ohustatus ja haruldus

Kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud koosluste ja liikide peamine eeldus on ohustatus ja haruldus.

Metsakooslused on ohustatud peamiselt metsaraie ja kuivendamise tõttu. Linnakeskkonnas on metsal oluline rekreatiivne ja elupaigaline tähtsus, mistõttu on puistu kaitseks vajalik jätta need alad majandamisest välja. Sellega kaitstakse ka elupaiku neile liikidele, kes ei suuda toime tulla majandusmetsades. Märjemate metsakoosluste hea seisundi säilimiseks ei tohi rajada maaparandussüsteeme ega muul viisil muuta senist hüdrooloogilist režiimi, et piirata kuivendamise negatiivset mõju.

Mustamäe nõlva puhul on ohuteguriks selle kuju ja kõrgussuhteid muutvad tegevused (nt ehitustegevus ja kaevandamine). Mustamäe nõlva ohustavad ka liigsest tallamisest põhjustatud varingud ja erosioon. Nõlvadel, kus on suurem tallamiskoormus, leiab aset erosioon. Sportlikud tegevused (nt jooksmine, maastikuratastega sõitmine) järskul nõlvadel avaldavad negatiivset mõju taimkattele ja põhjustavad varinguid. Taimkattele avaldab negatiivset mõju ka alade kunstlumega katmine, kus lumi püsib isegi vegetatsiooniperioodi alguses. Metsaga kaetud nõlvad on tänu puujuurtele, mis mulda toestavad, mõnevõrra stabiilsemad, aga seal kahjustab liigne tallamiskoormus puude juuri.

Liivikuid ohustab metsastumine ja liigne tallamine. Loodusliku suktsessiooni käigus puistu tiheneb, valgustingimused halvenevad, sambla- ja rohurinde katvus suureneb ja lahtise liivaga ala väheneb. Seda protsessi aeglustavad mitmesugused häiringud (peamiselt tallamine). Tallamiskoormus peaks olema piisavalt suur, et hoida ära lausaline rohtumine, aga samas nii väike, et ei häviks liivikule iseloomulikud taimeliigid.

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohulähedane ja looduskaitseaduse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka. Kanakulli arvukus on viimasel ajal märkimisväärselt vähenenud, hinnanguliselt elab Eestis praegu 400–600¹ paari kanakulle, kuid veel 15 aastat tagasi oli arvukus kaks korda suurem. Kanakull asustab kogu oma areaali ulatuses väga erinevaid elupaiku alates suurtest metsalaamadest ja lõpetades linnadega. Eestiski on kanakull levinud nii loodusmaastikus kui ka metsatukkadega vahelduvas kultuurmaastikus. 21. sajandil on Eestis üha rohkem täheldatud kanakulli pesitsemist linna vahetus läheduses või lausa selle servaalade suuremates puistutes. Esimesena avastati kanakulli pesitsemine Tallinnas. Kuni 2010. aastani pesitsesid kanakullid Tallinna servas asuvates metsades ja käisid vaid saagijahil

¹ Arvukuse hinnangus on kasutatud Eesti Ornitoloogiaühingu artikli „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017” andmeid.

paneelilamute läheduses, kuid 2011. aastal asus vähemalt kaks paari pesitsema vahetult elamurajoonide lähedusse parkmetsa. 2020. aastal pesitses Tallinna parkmetsades ning Tallinna, Tartu, Haapsalu, Keila ja Loo asula servametsades juba 24 paari, mis moodustas Eesti kanakulliasurkonnast u 5%. Kanakulli „linnastumise” põhjuseks on eelkõige aastaringse rikkaliku toidubaasi (nt hallvares, kodutuvi) olemasolu ning madalam konkurents, mis kokkuvõttes võimaldab kõrgemat sigimisedukust. Soodustav põhjus on ka sobivate kaitsealuste vanade pesapuistute leidumine linnametsades. Kanakulli peamised ohutegurid on pesitsusaeagne häirimine, pesapaikade hävimine ja toidubaasi vähenemine. Ehkki linnades pesitsevad kanakullid on võrreldes loodusmaastikes pesitsejatega rohkem häiringutega kohastunud, peetakse ka linnades pesitsemisel liigile suureks negatiivseks mõjuks häirimist. Samas on mitmed uuringud näidanud, et linna füüsiline konditsioon on negatiivselt seotud pesa hülgamise tõenäosusega. See tähendab, et rikkaliku aastaringse toiduga linnakullid ei hülga pesa juhusliku häirimise korral nii kergekäeliselt kui kesise toidubaasiga kullid. Linnakanakullidel on suurem tõenäosus hukkuda lennates vastu ehitisi või liiklusvahendeid ning neil on suurem risk põdeda nakkushaigusi².

Nõmmnelk (*Dianthus arenarius*) on madal sinakasroheline mätsajalt kasvav õistaim nelgiliste sugukonnast. Nõmmnelk kasvab liivastel hästivalgustatud kasvukohtadel, ka lubjarikastes kasvukohtades männikutes, rannaluidetel ja liivikutes. Taim talub ja isegi vajab püsimiseks mõõdukat inimhäiringut – tallamist, mis ei lase rohu- ja samblarindel tihedaks kasvada. Suuremad leiukohad on Pakri saartel, Tallinnas, Saaremaal ja Ida-Eestis Kurtna ümbruses. Nõmmnelk on looduskaitsealuse alusel arvatud ohustatud liigina II kaitsekategooria liikide hulka, Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on taim ohualtis seisus. Eestis esineb kaks nõmmnelgi alamliiki, *Dianthus arenarius* ssp. *arenarius* ja *Dianthus arenarius* ssp. *borussicus*. Nõmmnelgi alamliik – *Dianthus arenarius* ssp. *arenarius* – on Euroopa Liidu tähtsusega Läänemere piirkonna endem, mis kuulub loodusdirektiivi II lisasse. Nõmmnelgi peamised ohutegurid on valgustingimuste halvenemine metsastumise, võsastumise ja liivikute kinnikasvamise tõttu, liigne tallamine või vähene häiring (sambla- ja rohurinde pealetung) ja ehitustegevus kasvualal. Nõmmnelk on tõeline häiringuliik, mis vajab oma kasvukohas püsimiseks, levimiseks ja paljunemiseks pidevaid häiringuid. Eesti nõmmnelgipopulatsioonide kaitseks üldiselt on esmatähtis tagada nende kasvualadel selliseid häiringuid, mis võimaldaksid seemnelist paljunemist ja levimist. Sama oluline on liigi kasvualadel arendustegevuse ja koosluste täiendava kultuuristamise piiramine/takistamine. Nõmme-Mustamäel on oluline ka haljastamise/korraldamise (nt liiga sagedase muruniitmise) ohjamine³.

Glehni pargi allikate vooluhulka ohustavad sügavad puurkaevud, nõlvaalused kuivenduskraavid ja teed. Allikate vesi pärineb liivaalusest kruusakihist, mis kogub vee Nõmme liiviku veesoontest. Seetõttu oleneb allikavee kvaliteet ka inimtegevusest Nõmme liivikul. Allikate lähiümbruse niiske pinnas on õrn ega talu tallamist. **Rändrahnude** peamised ohutegurid on lõhkumine, ehitusotstarbel kasutamine ja algsest asukohast eemaldamine.

Ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus

Kaitseala vaheldusrikas maastik, vaated Mustamäe nõlvalt ja mitmekesised kooslused annavad alale suure esteetilise väärtuse. Kaitsealal asub mitu maastikku rikastavat kultuuriloolist elementi. Glehni parkmetsa territoorium on seotud Nõmme linna ajaloolise kujundaja –

² Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud Keskkonnaameti 02.03.2022 korraldusega nr 1-3/22/70.

³ Kalamees, R. 2018. Liigitegevuskavade rakendamine 2017 I – Nõmmnelgi alamliikide leviku täpsustamine 11-18/TA/414-5. Tartu Ülikooli ökoloogia ja maateaduste instituut, botaanika osakond.

Jälgimäe mõisniku Nikolai von Glehni kultuuripärandiga. Tema rajas Mustamäe nõlvale Kõrgepea karjamõisa (Hohenhaupti), mida nüüd tuntakse Glehni lossina. Loss⁴ ja selle lähedusse rajatud palmimaja⁴ (säilinud ainult varemed), vaatetorn⁴ ning skulptuurid⁵ „Krokodill” ja „Kalevipoeg” on võetud muinsuskaitse alla. Kaitsealal asub kaks **kaitstavat looduse üksikobjekti**: Öpiringi kivid (KLO4000181) ja Glehni pargi allikad, sh Rõõmuallikas (KLO4000017). LKS § 4 lõike 6 kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjektid, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astring, paljand, koobas, karst või nende rühm.

Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kuulub osaliselt Rahumäe loodusala (EE0010143) koosseisus üle-euroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Rahumäe loodusala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigi, nõmmnelgi (*Dianthus arenarius* subsp. *arenarius*) elupaiga kaitse. Kaitse-eesmärgiks seatud liigi kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Samas pole nende liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaalutlusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest EELIS-es⁶ registreeritud⁷ II ja III kaitsekategooria liikidest, mida kaitseala kaitse-eesmärgiks ei seata, leidub kaitsealal hanepaju (*Salix repens*), aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), suur käopõll (*Listera ovata*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), lõopistrik (*Falco*

⁴ Kultuuriministri 13.05.1997 määrus nr 21 „Kultuurimälestiseks tunnistamine”.

⁵ Kultuuri- ja haridusministri 19.07.1995 määrus nr 19/2 „Kultuurimälestiseks tunnistamine”.

⁶ Eesti looduse infosüsteem.

⁷ Andmed seisuga 13.09.2022.

subbuteo), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), musträhn (*Dryocopus martius*), raudkull (*Accipiter nisus*), hiireviu (*Buteo buteo*), kasetriibik (*Sicista betulina*), rabakonn (*Rana arvalis*), rohukonn (*Rana temporaria*), harilik kärnkonn (*Bufo bufo*) ja vaskuss (*Anguis fragilis*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala on 2004. aastal kaitse alla võetud ala, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel linna keskkonnas. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala peamine väärtus on unikaalne maastik ja eriilmelised kooslused: Mustamäe nõlv, Nõmme liivikud, allikaalad ja suure puhkemajandusliku väärtusega metsad. Kaitseala pakub elupaiku mitmetele kaitsealustele liikidele, kellest on kaitse-eesmärgiks seatud kanakull ja nõmmnelk.

Kaitsealal leidub eriilmelisi **metsakooslusi**, mis erinevad nii niiskuseržiimilt kui ka liigiliselt koosseisult. Kaitseala metsade hulka kuuluvad Sütiste mets, Rahumäe mets, Hüppetornimets, Rõõmuallika mets, Kivinuka mets, Kuusiku mets ja Glehni parkmets. Kaitseala õhukese pinnakattega alasid katavad enamasti kuivad nõmme- ja palumännikud liivmuldadel. Niiskematel muldadel, peamiselt allikarikkal Mustamäe nõlval ja selle all, kasvab linnakeskkonnas vähelevinud lodumets, mille puurindesse kuuluvad sanglepp, kask, tamm, haab ning üksikud kuused ja männid. Niiskemal ja toitainerikkamal alal kaitseala lääneosas, Kuusiku metsas, kasvavad valdavalt kuusikud ja kuuse enamusega puistud. Sealne puistu on erivanuseline, kus leidub ka väga vanu puid (vanimad kuused on u 150-aastased).

Kaitseala üks tähelepanuväärsem kaitseväärtus on **Mustamäe nõlv**⁸, mis tekkis mandrijää viimasel pealetungil ja tähistab toonast mandrijää serva asendit. Mustamäe nõlva kõrgus kaitseala piires on praegu 15–30 m ja selle kalle on 10–45°. Enamasti on tegu 20 m kõrguse ja 30° kaldega nõlvaga. Nõlv läbib kaitseala ida-läänesuunaliselt u 3 km ulatuses. Mustamäe nõlv koosneb liustikujõetekkellisest liivast ja kruusast, mille paksus on kohati kuni 26 m. Need setted lasuvad suhteliselt õhukesel põhimoreenil, mis katab ordoviitsiumi lubjakive.

Laialdasel liustikujõe deltaalal kujunesid **Nõmme liivikud**, kui liustikult lähtunud sulaveed kandsid kaasa purdmaterjali, mille settimisel kujunes ulatuslik glatsiofluviaalne tasandik (sanduriala). Liivik asub kaitseala idaosas Mustamäe nõlva jalamil ja hõlmab u 2 ha. Pärast liustiku taandumist on Mustamäe nõlva ja Nõmme liivikute arengut mõjutanud algul Balti jääpaisjärv, hiljem Antsülusjärv (9300–7600 aastat tagasi) ja Litoriinameri (7600–4200 aastat tagasi).

EELIS-e andmetel ulatub kaitsealale kolm **kanakulli** piiritletud elupaika. 2020. aastal kinnitatud vaatlusandmete põhjal olid kõik kolm territooriumi asustatud. Viimaste kinnitatud vaatlusandmete (2021⁹) põhjal oli asustatud üks territoorium.

⁸ Geoloogiliste objektide kirjelduses kasutatud: Kink, H. 1997. Loodusmälestised 2: Tallinn. Nõmme, Mustamäe. Teaduste Akadeemia kirjastus. Tallinn; Kiristaja, P. 2004/08. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala. Eesti Loodus.

⁹ Kanakulli seirearuande (Tuule, A. 2021. Riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi 2021. aasta seiretöö nr 24. Kanakull. Aruanne) kohaselt on üks selgitus madalale pesitsusedukusele möödunud talv, mis oli lumerohke ja külm. Rasked talvised olud mõjutavad saakloomade arvukust ja kanakullide kevadist konditsiooni. Asulates, kus ilm on pehmem, lund vähem ja saakobjekte külluses, ei tohiks pesitsusedukus ilmast palju sõltuda. Ometi oli aga just asulates tänavu veelgi madalam pesitsusedukus kui loodusmaastikul.

EELIS-e andmetel jääb Nõmme-Mustamäe maastikukaitsealale kaheksa **nõmmnelgi** piiritletud leiukohta. Suurim (3,3 ha) neist asub kaitseala idaosas ja viimaste kinnitatud vaatlusandmete põhjal (2017) loendati seal 450 nõmmnelgi isendit.

Kaitsealal asuvad **kaitstavad looduse üksikobjektid** võeti kaitse alla 1992. aastal¹⁰ ja on kantud Eesti Ürglooduse raamatusse, mis on Eesti geoloogiliste eluta loodusmälestiste andmepank. Õpiringi kivid on kaks punakasroosat viiburgiitrahnu, mis asuvad Kuusiku metsas. Suurem rahn on peaaegu vertikaalsete külgedega ja ebatasane. Selle ümbermõõt on 14,9 m ja kõrgus 3,1 m (EELIS). Teine rahn paikneb esimesest umbes 50 m ida pool, selle pind on keskmiselt murenenud, üksikute kinnislõhedega. Rahnu ümbermõõt on 9,5 m ja kõrgus 1,5 m (EELIS). Õpiringi kivid on nime saanud neid 1935. aastal uurinud ja mõõdistanud Tallinna Koolinoorsoo Loodussõprade Ühingu geograafia õpiringi järgi. Mustamäe nõlval ja selle jalamil avaneb kvaternaari veekiht langeallikatena. Suurimal, Glehni pargi allikaalal, avaneb kevadel u 1 km pikkusel alal 24 allikat, millest suvel tegutseb 10–12. Allikate vooluhulk on veerikkal ajal 1–3 l/s. Neist veerohkeimal, Rõõmuallikal, isegi 10 l/s. Rõõmuallikas asub allikavee kulutuse tulemusena liiva uhitud järsunõlvalise oru sopis Mustamäe nõlva jalamil.

Lisaks eespool toodule on Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on osaliselt Natura 2000 võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealal asub Rahumäe loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on kaitsta ja tutvustada piirkonna unikaalset maastikuilmet ja kooslusi, siis rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Hoiuala kaitsekord ei sobi, sest sellele ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitseréžiimi täpsustamiseks vajalik. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (nt teede servad, õuema kōlvikupiirid, piirdeaia, veekogude kaldad, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piiriks olevad teed ja piirdeaia jäävad kaitsealast välja, veekogud jäävad kaitsealale. Kui piiritlemisel ei olnud võimalik kasutada eespool nimetatud objekte, kasutati mõttelist sirgjoont. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Planeeritava Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kogupindala on 197,7 ha, millest eramaa moodustab 7,1 ha, munitsipaalmaa 25,4 ha, riigimaa 164,5 ha ja avalik-õiguslik maa 0,7 ha. Kaitseala praegu kehtiv pindala on 200,9 ha, millest moodustab eramaa 7,1 ha, munitsipaalmaa 30,7 ha, riigimaa 162,3 ha ja avalik-õiguslik maa 0,8 ha. Kaitseala pindala väheneb 3,2 ha võrra. Kaitseala tšoneeringut ei muudeta, kogu kaitseala territoorium kuulub ka edaspidi Nõmme-Mustamäe piiranguvööndisse.

¹⁰ Tallinna Linnavalitsuse 22.05.1992 määrus nr 102 „Geoloogiliste mälestiste kaitse alla võtmine”.

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala välispiiris ei toimu võrreldes praegu kehtiva piiriga suuri muutusi. Üldkokkuvõttes kaitseala pindala väheneb, sest ala piir viiakse vastavusse põhikaardi ja maaüksuste piiridega, lisaks piiritletakse kaitseala servadest välja alad, kus kaitse-eesmärgiks seatavad väärtused puuduvad. Samas laieneb piir nõmmnelgi elupaiga kaitseks munitsipaalomandis olevatele maaüksustele ja metsakoosluste kaitseks riigiomandis olevale maale. Täielikult arvatakse kaitse alt välja avalik-õiguslikud maaüksused Kitsarööpa tee T7 (78401:101:2263), Seljaku tänav (78401:101:1535) ja Piiri tn 2 (78401:101:2207), eraomanduses olevad maaüksused Piiri tn 8 (78404:401:0820) ja Seljaku tn 17a (78404:406:7360), munitsipaalomanduses olevad maaüksused Harkumetsa tee T2 (78404:406:0167), Leina tänav (78401:101:1496), Turu plats 12 (78404:401:0247) ja Suusa tänav T1 (78404:401:0248). Kitsarööpa tee T7 ja Piiri tn 2 maaüksuste puhul on tegemist inimtegevusest mõjutatud, ülejäänud kaitsealast eraldiseisva kitsa ribaga Rahumäe kalmistu ja Piiri tänava vahel. Nende alade puhul ei ole tegemist metsamaaga, ala on suures osas võsastunud ja seda läbivad rajad. Piiri tn 2 maaüksusel paikneb spordiplats. Seljaku tänava, Leina tänava ja Harkumetsa tee T2 maaüksuste puhul on tegemist transpordimaa sihtotstarbeliste teedega. Turu plats 12 ja Suusa tänav T1 maaüksustel paiknevad parklad. Maaüksused Piiri tn 8 ja Seljaku tn 17a on hoonestatud tootmismaad. Suuremad piiri vähenemised toimuvad Künka tänav T2 (78401:101:3959) ja Külmallika tn 15 (78404:409:1890) maaüksustel, mis arvatakse osaliselt kaitsealalt välja. Künka tänav T2 puhul jäetakse kaitsealast välja Rahumäe kalmistu äärne parkla. Külmallika tn 15 maaüksusel piiritletakse kaitsealast välja Nõmme Spordikeskuse hoonestatud ala koos parkla ja basseinidega. Maaüksusel paiknevad tiigid jäävad kaitsealale. Uusi eraomanduses olevaid maaüksusi täiendavalt kaitse alla ei võeta, kuid piiri korrigeerimisel suureneb pisut kaitseala osakaal juba kaitse all oleval eramaal Männiliiva tn 6 (78405:501:0267). Maaüksusel Männiliiva tn 6 suureneb kaitseala osakaal nõmmnelgi kasvukoha kaitseks. Piir laieneb kaitseala idaosas nõmmnelgi kasvukoha kaitseks munitsipaalomandis olevatele maaüksustele Tervise tn 21a (78405:501:2520) ja Tervise tn 21b (78405:501:2530) ja lääneosas metsakoosluste kaitseks riigiomandis oleval maaüksusel Kadaka pst 159 (78404:409:0113).

Kaitseala välispiir, mis on ühtlasi ka piiranguvööndi piir, kulgeb suures osas mööda mõõdistatud maaüksuste piire. Teatud piirilõikudes on kasutatud ka põhikaardi objekte ja mõttelisi sirgjooni. Maaüksusel Männiliiva tn 6 (78405:501:0267) kulgeb mõtteline sirge katastripiiride vahel läbides punkti koordinaatidega 59,39323785 ja 24,68459421. Kadaka pst 159 katastriüksusel (78404:409:0113) kulgeb mõtteline sirge katastripiiride vahel läbides punkti koordinaatidega 59,39275109 ja 24,64133001.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal maastiku, liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseadus, edaspidi *PS*, § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53.

Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsandus- ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust eeldada, et ettevõtluse huvides on võimalik kasutada kaitset väärivaid loodusväärtusi (nt metsa). Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Loodusväärtused, mida Nõmme-Mustamäe maastikukaitsealal kaitstakse, on metsakooslused, maastikuilme, elustiku mitmekesisus, Mustamäe nõlv, Nõmme liivikud, kaitstavad looduse üksikobjektid ning kaitsealused liigid. Neid väärtusi on võimalik kaitsta piiranguvööndi režiimiga. Seetõttu ei ole kaitsealale moodustatud rangema režiimiga sihtkaitsevööndit, vaid kaitseala tervikuna on vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele määratud Nõmme-Mustamäe piiranguvööndisse.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 30. aprilli 2004. a määrus nr 176 „Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse alla võtmine ja Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Kaitsealal ei reguleerita jahipidamist, sest tiheasustusala ei kuulu jahiseaduse § 3 lõike 2 punkti 1 kohaselt jahimaa hulka ning § 23 lõike 3 punkti 1 alusel ei peeta tiheasustusalale tunginud uluki jälitamist, püüdmist, tabamist või surmamist jahipidamiseks. Seetõttu ei reguleerita kaitse-eeskirjaga ka jahiulukite lisasöötmist. Samuti ei reguleerita kalapüüki, sest kaitsealal puuduvad selleks sobivad veekogud. Kaitsealal ei reguleerita pilliroo ja adru varumist ning poollooduslike koosluste hooldamist, kuna kaitsealal ei leidu pilliroo ja adru varumiseks sobilikke alasid ega varusid ning puuduvad EELIS-esse kantud poollooduslikud kooslused. Lautri ja paadisilla püstitamist ja laiendamist kaitse-eeskirjaga ei reguleerita, kuivõrd kaitsealal puuduvad sellised veekogud, kuhu võiks tekkida vajadus lautri ja paadisilla rajamiseks.

2.5.2. Piiranguvööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi, mis on määratud §-des 5 ja 6.

Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Alal pole registreeritud selliseid kaitsealuseid liike, kelle elutegevust inimese liikumine oluliselt halvendaks. LKS §-st 15 tulenevalt on kaitseala piiranguvööndis olevad teed ja rajad päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ning nende olemasolu korral peab kinnisasja valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile. Võõral maaüksusel viibides tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-s 32 sätestatud omaniku huvidega, eelkõige vältida omandi kahjustamist ja kodurahu häirimist.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud õuemaal ning kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Lisaks lubatakse telkimist ja lõkke tegemist spordi- ja puhkeotstarbeliselt kasutataval Vana-Mustamäe tn 16 (78404:406:3610) maaüksusel väljaspool metsamaad. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud võõral maatükil telkimise ja lõkke tegemise korda. Praegu on ette valmistatud lõkkekohaks kaitseala piires Sütiste metsa lõkkekoht¹¹. Nõmme-Mustamäe maatükikaitseala kaitsekorralduskavaga¹² täiendavaid statsionaarseid lõkkekohti kaitsealale ei planeerita.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgratta ja kergliikuriga ka radadel. Kaitse-eeskirja lisatakse kergliikuri mõiste tulenevalt liikluseaduse (edaspidi *LS*) muutmisest (jõustus 1.01.2021), kui kasutusele võeti uus sõidukite kategooria. Kergliikur hõlmab erinevaid ühe inimese vedamiseks ette nähtud elektri jõul liikuvaid sõidukeid, näiteks elektrilised tõukerattad, tasakaaluliikurid ja muud sellised istekohata sõidukid. Ehitusseadustiku (edaspidi *EhS*) § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Olemasolevatel teedel sõidukiga ning radadel jalgratta ja kergliikuriga sõitmine ei ohusta kaitseala kaitse-eesmärke. Muudel juhtudel on sõidukiga sõitmine lubatud ainult järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas olemasolevate ehitiste hooldustöödel ja metsamajandustöödel. Teistel tingimustel ei ole väljaspool teid ja radu sõitmine lubatud, sest see kahjustab kaitseala kooslusi, kaitsealuste taimede kasvukohti, Mustamäe nõlva ja pinnast.

Kaitseala veekogudel on lubatud ujuvvahendiga sõitmine. Kuigi kaitsealal on tegemist võrdlemisi väikeste veekogudega (tiigid ja kuivenduskraavid), kus ujuvvahendiga sõitmine ei kujune tõenäoliselt levinud tegevuseks, siis on selle lubamine vajalik näiteks juhul, kui soovitakse kaitseala piires paiknevaid tiike puhastada.

Kaitsealal on ilma nõusolekut küsimata lubatud kuni 500 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas, välja arvatud rahvaürituse korraldamine Rahumäe metsas ja Sütiste metsa liivikul ja rattaürituse korraldamine. Rahumäe metsas ja Sütiste metsa liivikul on lubatud kuni 200 osalejaga rahvaürituse, välja arvatud rattaürituse, korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rohkem kui 500 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas, välja arvatud Rahumäe metsas ja Sütiste metsa liivikul. Rahumäe

¹¹ <https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/puhkealad/tallinna-umbruse-puhkeala/sutiste-metsa-puhkekoht>.

¹² Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 07.03.2016 käskkirjaga nr 1-4.2/15/21.

metsas ja Sütiste metsa liivikul on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rohkem kui 200 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rahvaüritus on kindla(te) isiku(te) poolt kindla(te)sse kohta(desse) kokku kutsutud ehk organiseeritud ja kindlal ajal toimuv etteavatsetud sündmus, mitte spontaanne idee kaitsealaga tutvuma minna (nt talvisel nädalavahetusel Vanaka mäele kelgutama minemine ei ole rahvaüritus). Rahvaüritus on näiteks organiseeritud matk, spordiüritus või meelelahutusüritus. Kaitseala maastikku kasutavad intensiivselt piirkonna elanikud, tervisesportlased ja niisama puhkajad. Kuna siinne maastik ja looduskooslused on aktiivse inimtegevuse suhtes tundlikud (nt avaldab liigne tallamine ja erinevad sportlikud tegevused järsul Mustamäe nõlval negatiivset mõju taimkattele ja põhjustavad varinguid), siis on tarvis kehtestada rahvaüritustele konkreetsed piirarvud. Rahumäe metsas ja Sütiste metsa liivikul on piirarv võrreldes ülejäänud kaitsealaga väiksem, et tagada optimaalne külastuskoormus sealsetel tallamistundlikel kooslustel. Liivikul võib liigne tallamine hävitada kooslusele iseloomulikud taimeliigid ja ohustada nõmmnelgi kasvualasid. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks looduväärtuste kaitseks tingimusi seada. Väiksema piirarvu kehtestamist nendel aladel toetavad ka teemaplaneeringus „Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala puhkevõimaluste planeerimine”¹³ esitatud tingimused. Teemaplaneeringu eesmärk on kaitsta unikaalset Nõmme ja Mustamäe maastikku – Mustamäe nõlva, Nõmme liivikuid, allika-alasid ja suure rekreatiivse tähtsusega metsi, seda uurida ja tutvustada, säilitada linnametsade elurikkust ning luua maastikueeldustele vastavad puhkevõimalused.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rattauituse, kaasa arvatud virtuaalürituse korraldamine. Virtuaalüritusena peetakse silmas sellist üritust, mis kuulutatakse välja veebis ja mis võib toimuda ka pikema perioodi jooksul ning mille toimumiskohaks on määratud Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala. Piirang on vajalik, et leevendada rattasõidust tulenevat survet kaitseala väärtustele. Nõusolek tuleb piirarvust olenemata küsida kõikide rattauituste puhul. Kooskõlastada on vaja ka kaitsealal toimuvad rattatreeningud. Nõusoleku konkreetsel radadel treeningute läbiviimiseks saab anda pikema perioodi peale.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud spordi- ja puhkeotstarbeliste ehitiste püstitamine Vana-Mustamäe tn 16 (78404:406:3610) maaüksusel ning rajatiste püstitamine ülejäänud kaitsealal. EhS § 3 lõike 2 kohaselt on ehitiseks hoone või rajatis. Kaitsealal, välja arvatud Vana-Mustamäe tn 16 maaüksusel, ei ole lubatud uute hoonete püstitamine. Kaitsealal ei paikne olemasolevaid elamualasid, ala on suures osas kaetud looduslike metsa- ja liivikukooslustega ning seda läbib Mustamäe nõlv, millele avanevad allikad. Uute hoonete püstitamine tooks kaasa ulatuslikke muudatusi piirkonna maastikuilmes, kooslustes, kahjustaks pinnavormi ning ohustaks sellega kaitseala seisundit ja kaitse-eesmärkide saavutamist. Vana-Mustamäe tn 16 maaüksusele on juba ajalooliselt rajatud spordi- ja puhkeotstarbelisi ehitisi, mistõttu vastava otstarbega hooned ja rajatised on maaüksusele omased ja nende püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul ei sea ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist. Teised lubatud rajatised kaitsealal võivad olla näiteks sissesõidutee Kadaka pst 157 (78404:409:4420) maaüksusele juurdepääsuks, kommunikatsioonivõrgud, suunaviidad, infotahvlid, kaitseala tähised jms. Kaitseala valitseja nõusoleku andmine on igakordne kaalutusotsus, mistõttu iga taotluse lahendamisel tuleb lähtuda konkreetse juhtumiga seotud asjaoludest. Kaitseala valitseja nõusoleku andmisel tuleb lähtuda järgmistest põhimõtetest: metsamaad ei raadata, ehitustegevusega ei tohi kahjustada Mustamäe nõlva, selle kuju ja kõrgussuhteid, kaitsealale omaseid vaateid, metsa- ja liivikukooslusi, kaitsealuste liikide leiukohti, Glehni pargi allikate veerežiimi, puudub vajadus

¹³ Kehtestatud Tallinna Linnavolikogu 19.02.2015 otsusega nr 32.

ulatuslikult pinnast teisaldada ja täita. EhS § 4 lõike 1 järgi on ehitamine ka pinnase või katendi ümberpaigutamine sellises ulatuses, millel on oluline püsiv mõju ümbritsevale keskkonnale ja funktsionaalne seos ehitisega. Kuna kaitseala üks tähelepanuväärsem väärtus on Mustamäe nõlv, siis ei anna kaitseala valitseja nõusolekut sellise rajatise või Vana-Mustamäe tn 16 maaüksusele spordi- ja puhkeotstarbelise ehitise püstitamiseks, mis kahjustab oluliselt pinnavormi. Samal põhjusel ei võimalda kaitsekord püstitada ka Vanaka mäele hooneid ja selliseid rajatisi, mis kahjustaksid pinnavormi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tehisveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Näiteks võib tegevust vajaduse korral lubada Vana-Mustamäe tn 16 (78404:406:3610) maaüksusele talveperioodil kunstlume tootmiseks rajatud tiigi puhul. Looduslike veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ei ole lubatud.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, sest sellega rikutakse koosluste ja allikaalade veerežiimi ja seisundit. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse § 3 lõike 1 tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Nõmme-Mustamäe maastikukaitsealale ei jää maaparandussüsteeme. Üksikud kraavid ei ole maaparandussüsteemid, vaid rajatised, ning vajaduse korral saab nende rajamist kaitseala valitseja nõusolekul lubada, kui need ei kahjusta kaitse-eesmärke, eelkõige niiskemaid metsakooslusi ja allikaala.

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine, sest see kahjustaks maastikuilmet, pinnavormi, kooslusi ja veerežiimi. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 järgi on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Sellegipoolest ei toeta kaitseala valitseja suuremaid pinnasetöid, sest pinnavormi kuju muutmine võib oluliselt muuta ka maastikuilmet ja seeläbi kahjustada kaitse-eesmärke.

Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest see vaesustab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Kaitsealal on keelatud uuendusraie. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala üks kaitse-eesmärk on metsakoosluste kaitse. Linnakeskkonnas on metsal oluline rekreatiivne ja elupaigaline tähtsus, mistõttu on puistu kaitseks vajalik jätta need alad majandamisest välja. Nõmme linnaosa üldplaneeringu¹⁴ kohaselt on linnaosa rohealadel põhieesmärk säilitada looduskeskkonda ja pakkuda inimestele puhke- ja virgestusvõimalusi. Metsade tulunduseesmärgil majandamine ei kuulu rohealade põhifunktsioonide hulka. Linnaruumis on oluline keskkonda ilmestavat metsa kui kooslust rohealade põhieesmärkide täitmiseks järjepidevalt säilitada. Seetõttu ei ole linnade territooriumil peetud suurepindalist lageraiet sobivaks metsade uuendamise viisiks. Uuendusraie korral ei oleks linna rohealade põhieesmärkide järjepidev täitmine tagatud, kuna selle käigus likvideeritakse suurelt alalt kõik puud (peale üksikute säilik- või seemnepuude), mistõttu jäävad suured metsaosad mitmeks aastakümneks kõrgmetsata. Selline raie mõjutab negatiivselt elustikku ja elanike puhkevõimalusi. Samuti on uuendusraie keelamine oluline kaitse-eesmärgiks oleva kanakulli elupaikade säilimise seisukohast. Pesapaigad on liigi olemasolu üks olulisemaid eeldusi ja

¹⁴ Kehtestatud Tallinna Linnavolikogu 23.09.2021 otsusega nr 106.

pesapaikade hävimine üks peamisi ohutegureid. Suurim oht pesapaikadele on uuendusraie, mille käigus raiutakse sobivad pesapuistud ja tükeldatakse suuremad metsaalad. Linna metsade elustikulise ja rekreatiivse väärtuse järjepideva säilimise tagab see, kui metsade majandamisel rakendatakse valdavalt püsimeetsanduse võtteid valikraiega ja hooldusraiega, millest viimase hulka kuuluvad vastavalt metsaseadusele valgustusraie, harvendusraie ja sanitaarraie. Ka valikraiet tehakse metsa uuendamiseks samaaegse kõrgmetsa pidevuse tagamisega ning see sobib kaitsealal leiduvatesse puhke- ja parkmetsadesse.

Kaitsealal on keelatud biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine, kuna nende kasutamine mõjutab koosluste looduslikku tasakaalu ja elustiku mitmekesisust ning muudab koosluste taimkatte liigilist koosseisu. Need ühendid võivad sattuda mulla kaudu põhjavette ja veekogudesse ning neid reostada. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on lubatud ainult õuemaal, sest seal ei leidu looduslikke koosluseid. Kuna kaitsealale jääb vaid 0,4 ha õuemaad, siis ei kujune nende ühendite kasutamine kaitsealal levinud tegevuseks.

Kaitsealal on keelatud maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas olemasolevate ehitiste hooldustöödel ja metsamajandustöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul kaitseala valitsejaga kooskõlastatud suusaradade sissesõitmisel ja hooldamisel. Piirang on vajalik kaitseala tallamistundlike koosluste ja pinnavormi kahjustamise vältimiseks. Maastikusõidukiga sõitmine kahjustab kaitseala kooslusi, kaitsealuste taimede kasvukohti, Mustamäe nõlva ja pinnast. Kaitsealal olevatel teedel maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad LS-is sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada LS-i §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused).

Kaitsealal on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kusjuures kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Pinnase kahjustamine rikub ala esteetilist väärtust ja kahjustab looduslikku taimestikku.

2.5.2.3. Tegevuse kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides

nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Tingimuste seadmine on võimalik, kui planeeritud tegevus ei kahjusta kaitse-eesmärke.

3. Menetluse kirjeldus

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmise väljatöötamise kavatsusega sai tutvuda Keskkonnaameti veebilehel. Teade väljatöötamise kavatsuse kohta avaldati 08.10.2021 ajalehes Nõmme Sõnumid. Avalikustamise käigus saadeti üheksale eramaaomanikule ning Riigimetsa Majandamise Keskusele, Nõmme ja Mustamäe Linnaosa Valitsusele, Muinsuskaitseametile, SA-le Eesti Terviserajad, MTÜ-le Nõmme Tee Selts, Nõmme Spordiklubile, Eesti Jalgratturite Liidule, Nõmme Suusaklubile, Nõmme Spordikeskusele, Eesti Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks väljatöötamise kavatsus paber kandjal või elektrooniliselt. Parandusettepanekud ja vastuväited paluti Keskkonnaametile esitada kirjalikult hiljemalt 18.11.2021. Väljatöötamise kavatsust tutvustav koosolek toimus 04.11.2021 veebirakenduse Microsoft Teams vahendusel ja samal ajal ka Nõmme Linnaosa Valitsuse saalis.

Keskkonnaamet edastas Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmise väljatöötamise kavatsuse menetluse algatamiseks Keskkonnaministeeriumisse 02.02.2022 kirjaga nr 7-4/22/2231. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmise menetlus algatati keskkonnaministri 15.08.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/258.

Vahetult enne kaitse-eeskirja muutmise menetluse algatamist esitati ettepanek¹⁵ liita kaitsealaga Staadioni metsa piirkond, mis ulatub Tallinna Tehnikaülikooli omanduses olevatele maaüksustele Raja tn 4a (78405:501:0147), Ehitajate tee 5 (78405:501:0145) ja Üliõpilaste tee 2 (78405:501:0149). Piirkonna riikliku kaitse alla võtmine ei ole põhjendatud, kuna ettepaneku alal oleva staadioni puhul ei ole tegemist loodusliku kooslusega ja see ei vasta LKS § 7 lõikes 1 esitatud loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldustele, milleks on ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Keskkonnaamet arutas ettepanekut ka Tallinna Tehnikaülikooli ja Tallinna linna esindajatega. Tallinna Tehnikaülikool tõi välja, et koostamisel on elurikkuse alusuuringud ja nende eesmärk on ettepanekus nimetatud metsaala säilitamine. Ettepaneku alale jääva metsaala kaitse on tagatud ka üldplaneeringuga. Mustamäe linnaosa üldplaneering¹⁶ nimetab ühe üldeesmärgina olemasolevate terviklike rohealade säilimise tagamise ja nende omavahelise ühendamise rohealade süsteemiks. Üldplaneeringus toodud asumite üldiste kasutus- ja ehitustingimuste kohaselt tuleb TTÜ kvartalis (Akadeemia tee, Ehitajate tee, Üliõpilaste tee ja Raja t vaheline kvartal) rohealad maksimaalselt säilitada ja omavahel siduda. Lisaks märgitakse tingimustes, et uusi elamuid ei ole sinna piirkonda otstarbekas rajada.

Lisaks esitati ettepanek¹⁷ kaitseala kaitse-eesmärkide hulka lisada nahkhiireliikide (väikelandlaste – tõmmulendlase ja habelendlase) kaitse. Nahkhiirte detektor-uuring¹⁸ Sütiste

¹⁵ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 28.06.2022 nr 7-9/22/12600 all.

¹⁶ Kehtestatud Tallinna Linnavolikogu 22.06.2006 otsusega nr 230.

¹⁷ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 29.08.2022 nr 7-4/22/16711 all.

¹⁸ Masing, M. 2022. Nahkhiirte inventuur Sütiste metsas 2022. aasta juunis (looduskaitse uurimustöö kokkuvõtte). Sicista Arenduskeskus MTÜ.

metsas tehti ühel ööl 2022. aasta juunis. Uuringu kokkuvõtte järgi oli tegemist põgusa uuringuga, mis võimaldas üles leida uurimisööl kohal olnud loomad. Uuringus on öeldud, et kogu aasta vältel selles piirkonnas elavate nahkhiireliikide teadasaamiseks on vaja teha lisauuringuid. Kuna puudub täielik ülevaade alal leiduvatest nahkhiireliikidest, siis ei ole põhjendatud ettepanekus nimetatud liikide kaitse-eesmärgina nimetamine. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kuna kaitseala üheks kaitse-eesmärgiks on metsakoosluste kaitse, siis planeeritav kaitsekord tagab ka nahkhiirte elupaiga säilimise.

Peatükki täiendatakse pärast avalikustamist.

Tabel 1. Menetlusosalistelt laekunud ettepanekud ja menetleja otsus *(lisatakse nende olemasolul pärast avalikustamist)*

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku/küsimuse sisu	Menetleja otsus

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 346 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Rahumäe loodusala, mis hõlmab osaliselt Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Nõmme-Mustamäe maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Rahumäe loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 15). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 16. veebruari 2022. a rakendusotsusega (EL) 2022/232, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu viieteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2022) 855 all, OJ L 39, 21.02.2022, lk 368–619).

Rahumäe loodusala piiri ja kaitse-eesmärgi käesoleva kaitse-eeskirja menetluse käigus plaanis muuta ei ole.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitseala pindala summaarselt väheneb (3,2 ha), siis kokkuvõttes on kaitse-eeskirja uuendamisest tulenevad maamaksutulu muutused Tallinna linnale marginaalsed. *Maamaksu muutused arvutatakse pärast avalikustamist.*

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kinnisasja omandamise korra (Vabariigi Valitsuse 08.07.2004 määrus nr 242) kohaselt ei piira kaitseala piiranguvööndi kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt, välja arvatud juhul, kui kinnisasi on valdavas ulatuses maatulundusmaa sihtotstarbega metsamaa, millel kasvava metsa vanuseline struktuur on valdavalt kategoorias „valmiv” või „küps” ja kaitsekord keelab täielikult uuendusraie. Kuna kaitsekorra uuendamisega keelatakse uuendusraie, siis jääb kaitsealale kolm sellist kinnisasja (kokku u 3 ha), mis võiksid sellele kriteeriumile vastata, kuid praegu seal takseerkirjeldused puuduvad.

Kaitsealale ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi, seega selles osas riigil kulutused puuduvad.

Looduskaitseliste piirangute kompenseerimiseks erametsamaal on õigus taotleda toetust. Toetuse määr on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta kuni 60 eurot aastas. Nõmme-Mustamäe maastikukaitsealale jääb 5,5 ha toetuskõlblikku erametsamaad.

Kaitseala koosseisu arvatakse 2,1 ha varem väljaspool kaitseala asuvat riigiomandis olevat metsamaad. Kuigi kaitsealal säilib piiranguvööndi kaitsekord, siis uuendusraie keelatakse täielikult ja selles osas jääb riigimetsast tulu saamata. Samas ei ole tegemist tavalise majandusmetsaga, vaid linna puhkealaga.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *KeÜS*) kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib KeÜS (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lg 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.